

en laatdunkend mens. Hij is zo hovaardig als een pauw.

Wij zijn groots op onze grote landgenoot. Zo groots was hij op zijn overwinning. Zo! is die deerne te groots om aan de gemene haard te zitten? 't Is een grootse vent.

Ik ben er trots op zó gehandeld te hebben. Wij zijn terecht trots op onze nationale instellingen. Een trotse houding aannemen. Hij heeft geen reden om trots te zijn op zijn afkomst.

Dat fiere, bijna met een zweem van spot lachende jongemannengezicht. Hij was een fiere, ingetogen, in zich zelven gekeerde natuur, en was dus niet bereid met de liberale partij door dik en dun te gaan.

Tot welk een hoogte verheft zich mijn ijdele, ik mag wel zeggen hoogmoedige verbeelding. Dat jonge meisje, dat haar wuft en ijdel toescheen. (COUPERUS)

Wat een verwaand heerschappij! 't Was of de aristocratie nog van de laatste jaren harer regering zo ruim mogelijk wenste te maken, zo trots was haar toon, zo laatdunkend haar gedrag jegens al wie niet tot de uitverkoornen behoorde. (J. v. LENNEP)

537. HOOGTE, HEUVEL, BERG, GEBERGTE, BERGKETEN.

Verhevenheid boven de oppervlakte der aarde.

Hoogte is een zeer kleine natuurlijke of kunstmatige verhoging van de grond.

Heuvel is een kleine natuurlijke verheffing van de grond, niet zo hoog als een berg.

Berg is een gedeelte van de oppervlakte der aarde, dat zich hoog verheft (meer dan 300 m. boven de zeespiegel).

Gebergte is een veelheid van bijeengelegen bergen, een groep van bergen.

Bergketen is een aaneengeschakelde rij van bergen.

Op deze hoogte hadden wij het heerlijkste uitzicht. De vijand bezette de hoogte.

Langs de helling der heuvelen. Saul nu zat op een heuvel onder het geboomte. De stad der zeven heuvelen.

Wij beklommen die berg met veel moeite. Er was geen gevaar, omdat de weg nu langs een zachtere helling van de berg nederwaarts ging.

Fraai beplante heuvelen, waarachter de hoge gebergten hun sneeuw-witte toppen in het wijkend verschiep verheffen. Het Karpathisch gebergte.

Hier en daar, maar veel zeldzamer dan op de aarde, zijn de bergen op de maan tot bergketenen aan elkander verbonden.

538. HOON, SMAAD, SPOT, SCHIMP.

Hoon is een smadelijke, voor iemands eer, waardigheid of goede naam grievende bejegening met woord of daad.

Smaad geeft bovendien blijk van verachting en drukt gewoonlijk ook uit, dat de bedoeling te grieven voorzit; hierbij wordt niet in de eerste plaats aan de indruk op derden gedacht.

Spot is het belachelijk maken door ongepaste scherts.

Schimp noemt men het grieven door scherpe, bijtende woorden, door vinnige, schampere spot.

De scherts van straks tot iets ergers dan spot: tot hoon geworden. Hij heeft de student een slag in 't aangezicht gegeven: een hoon, die zeker niet zonder bloed kan afgewassen worden.

Hoe heb ik die smaad, hoe heb ik die verachting verdiend? Zij werpt

de huwlijksring, van Zweders hand ontvangen, met smaad in 't slijk. (STARING)

De dronkaard voer voort in zijn boze spot en deed de meesten lachen over hetgeen hij zeide. Wat al lichte scherts, wat al ondeugende spot klonk er in dat liedje!

Het kind moest zonder tegenspreken de schimp en de grillen van allen verdragen. Zij drijven onder allerlei schimp en smaad de broeders naar de Nieuwe brug.

539. HOOP, MASSA, STAPEL.

Een menigte dingen op en bij elkander.

Hoop is een opeenhoping, gevormd door een verzameling van — ordeloos, achteloos — op elkander gelegde, geworpen of gestorte voorwerpen.

Massa drukt meer uit dat iets een ongeregeld, ongeordend geheel is.

Stapel duidt meer op een regelmatige schikking.

Een hoop stenen. Hopen as en vuilnis. Gooi het hout maar op een hoop.

Grote massa's steen. De goederen werden in massa verkocht. Een verwarde massa.

Een stapel hout; een stapel boeken. De mannen gingen langs al de stapels buit en wezen elkander de kostelijke voorwerpen aan.

540. HOORDER, AANHOORDER.

Die naar iemand of iets luistert.

Hoorder wordt vooral gebruikt in toepassing op de toehoorders van een redenaar, een predikant, een verteller.

Ik verzocht de toegevendheid mijner hoorders. In later tijd was ik in de Remonstrantse kerk onder zijn hoorders.

Aanhoorder is hij, die met aandacht naar iemand of iets hoort of luistert, en wel bepaaldelijk in een bijzonder gesprek. Het is meest gebruikelijk in het spreekwoord:

Er zouden geen achterklappers zijn, waren er geen aanhoorders.

541. HOREN, LUISTEREN.

Door middel van het gehoor geluid waarnemen.

Horen kan onwillekeurig, soms zelfs tegen onze zin geschieden.

LuiSTERen drukt uit, dat men met opzet en aandacht naar iets of iemand hoort en is dus veel sterker dan horen.

Zijn ogen zijn nog goed, maar hij hoort niet te best meer. Wij hoorden voortdurend gestommel op de trap.

Hij wilde niet luiSTERen naar de vleiende woorden van de verleider. LuiSTER eens, wat die man te zeggen heeft.

542. HOREN, VERNEMEN.

Horen is enkel door middel van het gehoor gewaar worden.

Vernemen is zo horen, dat men het gehoorde behoorlijk opneemt en verstaat.

Ik hoor muziek. Niemand hoorde hare angstkreten.

Zo juist heb ik het goede nieuws vernomen.

543. HOORN, TROMPET, BAZUIN.

Metalen blaasinstrumenten.

Hoorn is een blaasinstrument, dat aanvankelijk uit een beesten-

Synoniemen

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

